

VERZAMELDECREET V - PUNTSGEWIJZE INTER-
VENTIES MISSEN KADER EN PERSPECTIEF

Advies van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen, Wetstraat 34-36, 1040 Brussel

W www.serv.be – T +32 2 209 01 11 – E info@serv.be

Adviesvraag	Verzameldecreet V - Voorontwerp van decreet tot wijziging van het Energiedecreet van 8 mei 2009, wat betreft netbeheer, energie-efficiëntie en milieuvriendelijke energieproductie.
Adviesvrager	Zuhal Demir - Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme
Ontvangst adviesvraag	7 februari 2023
Decretale opdracht	SERV-decreet 7 mei 2004 art. 20 (SAR-functie)
Goedkeuring raad	13 maart 2023
Samenwerking met	Minaraad die het goedkeurde op 13 maart 2023

Contactpersoon	Julien Matheys	jmatheys@serv.be
	Annemie Bollen	abollen@serv.be

Mevrouw Zuhail DEMIR

Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme

Koning Albert II-Laan 7

B-1210 Sint-Joost-ten-Node

Adviesvraag Verzameldecreet V

Mevrouw de minister

In dit gezamenlijke advies over het ontwerp van Verzameldecreet V schuiven de SERV en de Minaraad hun voornaamste opmerkingen naar voren over de voorgestelde aanpassingen aan het energiedecreet. Daarbij toetsen de raden de meerwaarde van dit ontwerpdecreet af in een breder maatschappelijk kader. Brengen ze Vlaanderen op een gepaste manier dichterbij de doelstellingen van de Vlaamse langetermijnrenovatiestrategie en bij de middellange en langetermijn klimaat- en energiestrategie? Dragen ze bij aan de Vlaamse ambities rond hernieuwbare energieproductie en aan een verminderde energie-afhankelijkheid? Passen ze in de slimme uitbouw (en soms gerichte afbouw) van netten en infrastructuur? Zoals blijkt uit dit advies biedt het ontwerp van Verzameldecreet hier niet altijd duidelijke antwoorden op.

Concreet vragen de raden o.a.

- een duidelijke defossiliseringsagenda en een gezonde prijsverhouding tussen fossiele verwarming en warmtepompen voor gebouwen om sneller en op een betaalbare manier los te komen van fossiele brandstoffen (mits maximale ontzorging en financiële steun voor wie dat nodig heeft);
- de aanpassing van EPC-labels om de nadelen ervan op te lossen vooral eer er veel aan gekoppeld wordt;
- een versterking van de (boven)lokale capaciteit inzake energie;
- een verder uitgekiende datastrategie die vermijdt dat dataverplichtingen te ruim of te eng zijn.

De nakende updates van de Vlaamse en Nationale Energie- en Klimaatplannen vormen overigens de ideale gelegenheid om op korte termijn enkele van deze punten nader uit te klaren en te kaderen.

Hoogachtend

Caroline Copers
voorzitter SERV

Walter Roggeman
voorzitter Minaraad

Inhoud

Krachtlijnen	5
Advies	8
1. Regel de 'puntjes' maar ook de fundamenten voor de transitie in de bouwsector	8
1.1 Hogere aardgasaansluitingskosten en afstap stookolie	9
1.2 Betere handhaving energieprestatiecertificaten	14
1.3 Hervormd voorkeurecht OCMW's bij noodkoopwoningen	17
2. "Connect the dots" rond net(beheer)	18
2.1 Netbeheerders zijn geen energiedienstenleveranciers meer	19
2.2 Directe lijnen en leiding/gesloten distributienet	20
3. Maak punt van beter databeheer	21
3.1 Datauitwisseling netbeheerders en OCMW's/Energiehuizen	21
3.2 Publieke gebouwen, nu ook met publieke energiedata	22
3.3 Meldingsplicht installateurs thuisbatterijen	24
3.4 Versterkte dataverzameling rond residentiële gebouwen	25

Krachtlijnen

Het verzameldecreet V regelt terecht heel wat puntjes in het energiebeleid. Tegelijk maken deze puntjes volgens de SERV en de Minaraad het decretaal kader nog niet klaar voor de huidige energie- en klimaatuitdagingen. Zo zijn bepalingen rond aardgasaansluitingskosten een goede zaak, maar ontbreekt nog steeds een duidelijk defossiliseringskader voor gebouwenverwarming (gekoppeld aan maximale ontzorging en financiële steun voor wie dat nodig heeft). Betere handhaving van energieprestatiecertificaten is verdedigbaar, maar tegelijk blijven EPC's een slechte indicator van de klimaatprestaties van een gebouw. Nu de taken van netbeheerders ingeperkt worden overeenkomstig EU-recht, is de vraag of deze taken genoeg door lokale besturen en anderen opgepakt zullen worden en of andere taken van netbeheerders niet nauwer geregeld en gereguleerd moeten worden. Bijkomende dataverzameling en -uitwisseling zijn welkom, al lijken sommige rapportageverplichtingen nogal verregaand en andere misschien niet verregaand genoeg.

Intensiveer inspanningen om duurzaam en betaalbaar van fossiel los te komen

Het is een goede zaak dat wie aansluit op gas vanaf 2025 de reële aansluitingskosten zal moeten betalen, gemiddeld 1200€, en niet langer slechts 250€. Dat maakt verwarmen met gas minder interessant, maar is geen gamechanger. De regeling is veruit onvoldoende om te zorgen dat verwarmen met een warmtepomp interessanter wordt dan verwarmen op gas. Bijkomende ingrepen zijn nodig op Vlaams én federaal niveau om het aantal gasaansluitingen en het gasverbruik drastisch te doen dalen. Nog elk kwartier wordt er nu in Vlaanderen een woning aangesloten op het aardgasnet, ruim 35.000 per jaar, terwijl zeker nieuwbouwwoningen, maar ook heel wat andere woningen nu al met een warmtepomp verwarmd kunnen worden.

Een defossiliseringsstrategie moet uitklaren hoe en wanneer het gebouwenpark bij nieuwbouw én ketelvervanging zal afstappen van gas en stookolie, zodat eigenaars en de verwarmingssector zich hierop kunnen voorbereiden. Daarbij moet ook uitgeklaard hoe ervoor gezorgd zal worden dat deze transitie voor alle groepen haalbaar en betaalbaar zal zijn, hoe die gefinancierd zal worden en hoe de ontzorging geregeld zal worden. De defossiliseringsstrategie moet ook inhaken op een bredere strategie om gebouwen duurzamer en klimaatrobuuster te maken, zodat ze beter om kunnen met droogte, hitte, wateroverlast, ... als gevolg van klimaatverandering.

Ook is een kader nodig om het gasnet af te bouwen of herin te richten en om gasnetinvesteringen versneld af te schrijven om te vermijden dat het volledige gasnet in stand gehouden en gefinancierd moet worden voor en door de laatste gasklanten. Er moet een toekomstvisie zijn op de gasdistributienetten: welke delen worden afgebouwd en welke delen kunnen rendabel en passend

binnen het klimaatbeleid worden omgebouwd of heringericht (bijvoorbeeld voor bevoorrading met waterstof, synthetische gasen of biogas.)

Los nadelen van EPC's op vooraleer er veel aan gekoppeld wordt

Een sterkere controle op de juistheid en aanwezigheid van energieprestatiecertificaten is logisch nu minimale labelvereisten voor gebouwen, renovatieplicht, labelpremie, ... gekoppeld worden aan de inhoud van het EPC. Tegelijk hebben de EPC's nu heel wat nadelen. Zo zijn ze geen goede indicatie van de echte klimaatprestaties van een gebouw; een label A-gebouw is bijvoorbeeld niet per definitie emissievrij en een emissievrij gebouw krijgt niet altijd een label A. Een hervorming van de EPC's lijkt nodig, zodat ze klimaatneutraliteit stimuleren en zodat onnodige kosten voor (herhaaldelijke) labelopmaak zoveel mogelijk beperkt kunnen worden. Ook bij EPC's voor mede-eigendommen zijn efficiëntiewinsten mogelijk.

Regel taken van netbeheerders nauwer

Nu netbeheerders, als gevolg van Europese regelgeving, geen energiediensten meer kunnen aanbieden aan hun aandeelhouders/vennoten en hiervoor niet meer kunnen samenwerken met het Vlaams Energiebedrijf (VEB), vragen de raden om tegelijk de (boven)lokale capaciteit te versterken en energieboekhoudingstools te transfereren zodat er genoeg aandacht kan blijven gaan naar lokaal energiebeheer. Verder moet er verduidelijkt worden hoe bepaalde (openbare) diensten die in het verleden door de distributienetbeheerders aan de gemeenten geleverd werden in de toekomst verdergezet kunnen worden. Inzake de opmaak van investeringsplannen door netbeheerders, moet decretaal meer financiële detaillering voorzien worden..

Ook moet dringend gezocht worden naar manieren om netinvesteringen beter te kunnen opvolgen en om meer synergieën te kunnen realiseren met andere infrastructuurwerken (zie o.a. het denkspoor geïntegreerde Vlaamse nutsregulator).

Verduidelijk bepaalde lijnen

Het is onduidelijk of de voorgestelde vervaltermijnen voor vergunningen voor *directe lijnen/leidingen en gesloten distributienetten* steeds adequaat zijn en of ze de ontwikkeling van hernieuwbare energie niet kunnen schaden.

Inzake het *voorkooprecht van OCMW's bij noodkoopwoningen* is het goed dat het ontwerpdecreet dit vereenvoudigt, al moet de lijn van de Vlaamse regering inzake voorkeurrechten verduidelijkt worden en moeten potentiële kopers gemakkelijker weet kunnen krijgen van deze voorkeurrechten.

Maak werk van betere data-uitwisseling, zonder onnodige kosten

Betere uitwisseling van data met *Energiehuizen* is een goede zaak en betere data moeten toelaten dat energie-armoede bij kwetsbare groepen sneller op een proactieve en structurele manier aangepakt kan worden. Ook de data-doorstroming naar andere consultants moet vlot verlopen. Extra rapportageverplichtingen voor *publieke organisaties* kunnen gezien hun voorbeeldfunctie verantwoord worden, al lijken die in sommige gevallen te vergaand en moet vooral ingezet worden op echte actie om de energieprestaties van deze publieke gebouwen te verbeteren. Ook moet bekeken worden welke meldingsplichten voor *thuisbatterijen en/of andere installaties* nodig zijn en kosten-baten-gewijs verantwoord zijn in het kader van het netbeheer en de opvolging van het energiebeleid.

Advies

De inhoud van het Verzameldecreet V is bijzonder divers. Het bevat enerzijds relatief brede beleidsmatige ingrepen en anderzijds eerder technische, beleidsmatig minder impacterende, aanpassingen van het Energiedecreet. Dit advies focust op de, volgens de raden, meest relevante punten en reikt tegelijkertijd ook meer algemene aandachtspunten aan waar het Verzameldecreet in gekaderd moet worden. Het gaat bewust niet exhaustief in op alle, soms technische, wijzigingsvoorstellen.

De aanpassingen die opgenomen zijn in het Verzameldecreet kunnen ruwweg in 3 grote categorieën opgedeeld worden, waarrond dit advies ook gestructureerd is:

- Aanpassingen die invloed hebben op het gebouwenpark en het zouden moeten laten evolueren naar de LT-doelstellingen (deel 1).
- Aanpassingen die invloed hebben op de werking van het net en de netbeheerders (deel 2).
- Aanpassingen die betere data moeten opleveren en/of data beter moeten ontsluiten (deel 3).

1. Regel de 'puntjes' maar ook de fundamenten voor de transitie in de bouwsector

Het Verzameldecreet V:

- scheidt de beperking van de aardgasaansluitingskosten af vanaf 1/1/2025 en verduidelijkt het verbod op plaatsing en vervanging van stookolieketels in bestaande gebouwen,
- bepaalt sancties voor energiedeskundigen die foutieve EPC's niet of laattijdig aanpassen en voorziet in sancties wanneer een minimale labelplicht niet gehaald wordt,
- voorziet een handhavingkader voor het niet-naleven van de PV-verplichting voor grote afnemers,
- past de antisaucissoneringsbepaling voor PV-installaties aan,
- vereenvoudigt het voorkeepsrecht van OCMW's en vormt het om,
- breidt de inspectiebevoegdheid van de VREG uit voor niet-bewoonde gebouwen.

Het gaat vooral om eerder beperkte, technische en/of geïsoleerde aanpassingen van het Energiedecreet. De raden onderstrepen wel het grote belang van het bredere perspectief. In het bijzonder vragen ze om:

- snel werk te maken van de concretisering van een defossiliseringsagenda en -strategie voor het Vlaamse gebouwenpark (mits maximale ontzorging en financiële steun voor wie dat nodig heeft). Dat is nodig om de klimaatdoelstellingen binnen bereik te brengen, de energie-onafhankelijkheid te verlagen en de gevoeligheid voor fossiele energieprijsschokken te verminderen. Bovendien biedt een defossiliseringsagenda duidelijkheid aan burgers, bedrijven en de betrokken producenten en installateurs.
- de nadelen van EPC's op te lossen vooraleer andere instrumenten te koppelen aan deze labels;
- ervoor te zorgen dat de extra vereisten ten aanzien van gebouwen, die de energietransitie noodzakelijk maakt, haalbaar en betaalbaar zijn voor alle groepen¹.

1.1 Hogere aardgasaansluitingskosten en afstap stookolie

Verfijn de terechte stopzetting van de begrenzing van gasaansluitingskosten

Stop inderdaad met de begrenzing van de gasaansluitingskosten. Gasaansluitingskosten worden momenteel niet volledig doorgerekend aan klanten en worden afgetopt op 250€ voor residentiële afnemers.² Vanaf 2025 zouden alle gasaansluitingskosten, naar verluidt gemiddeld 1200 à 1300€ per aansluiting, volgens het voorgestelde Verzameldecreet V wel volledig aan de aanvrager worden doorgerekend. De doorrekening van de reële, veelal hogere kost zou het inderdaad minder aantrekkelijk moeten maken om nieuwe gasaansluitingen te creëren, ten voordele van meer klimaatvriendelijke verwarmingsmogelijkheden.

Bekijk of het niet sneller kan. Er moet geëvalueerd worden of deze maatregel, althans voor een deel van het gebouwenpark, niet sneller ingevoerd kan worden. De maatregel gaat pas begin 2025, tijdens de volgende legislatuur, in. De tijd tot de eerstvolgende klimaatdoelstelling dringt echter - er rest minder dan 7 jaar tot 2030 - zeker gezien de relatief lange tijd tussen het ingaan van de meeste klimaatmaatregelen en het effect ervan op het terrein. Zo gaat echter kostbare tijd verloren voor woningen waar alternatieve verwarmingsmogelijkheden zonder meer implementeerbaar zijn. Voorts dreigen er versneld nieuwe gasaansluitingen geplaatst te worden in 2023 en 2024 wat voor *lock-ins* zorgt.

Omschrijf welke kosten mee in rekening moeten worden gebracht. Het is niet helemaal duidelijk welke kosten precies doorgerekend gaan worden. Gaan de aansluitingskosten verderop ook aangerekend worden (bv. in het geval er nood is aan een onderboring tot de overkant van de straat)? Gaat er rekening gehouden worden met het feit dat nieuwe aansluitingen ervoor zorgen dat het achterliggende net langer operationeel moet blijven? Zullen de kosten van de bijkomende digitale gasmeter ook aangerekend worden?

¹ Zie hierover ook adviezen van de SERV en de Minaraad over het Verzamelbesluit VII (maart 2022), resp. https://serv.be/sites/default/files/documenten/SERV_20220321_verzamelbesluitVII_ADV.pdf en <https://www.minaraad.be/themas/klimaat/verzamelbesluit-vlarem-ii-en-energiebesluit-adviesvraag>

² Fluvius (2023). Aansluitingstarieven aardgas 2023. <https://www.fluvius.be/sites/fluvius/files/2020-12/aansluittarieven-aardgas-fluvius.pdf>

Trek de prijsverhouding tussen fossiele verwarming en warmtepompen dringend recht voor gebouwen

Los ongezonde prijsverhouding nu echt op. Het aanrekenen van de “reële” kost voor een aardgasaansluiting past in het voornemen van de Vlaamse regering om de prijsverhouding tussen elektriciteit en fossiele brandstoffen recht te trekken en is in die zin zeker positief. Toch zijn hiervoor dringend veel meer inspanningen nodig, om de elektrificatie van gebouwenverwarming haalbaar en betaalbaar te maken. De voorliggende maatregel verbetert voor het betreffende gebouw inderdaad enigszins de prijsverhouding, maar de verbetering is, over de levensduur van een (of meerdere) verwarmingsinstallatie(s), echter zeer beperkt.³ Bovendien is die enkel relevant voor nieuwe aansluitingen, waarvoor meer fundamenteel de vraag moet gesteld of deze nog gewenst zijn (cf. infra). Door aan de nog ruim 30.000 aansluitingen per jaar meer aan te rekenen, kunnen gastarieven voor de andere gasklanten overigens ook dalen wat op zijn beurt de prijsverhouding met bv. een warmtepomp weer negatief beïnvloedt voor die bestaande afnemers. Een gezonde prijsverhouding tussen verwarmen met aardgas en een warmtepomp door ingrepen op Vlaams én federaal niveau, blijft nodig om het aantal gasaansluitingen en het gasverbruik drastisch te doen dalen. Deze ingrepen zijn dringend nodig omdat zonder een gezonde prijsverhouding niet ingezet zal en kan worden op bijkomende elektrificatie.

Bevorder warmtepompen door lasten op elektriciteit te verminderen. De gezonde prijsverhouding tussen elektriciteit en fossiele brandstoffen die verwarmen met een warmtepomp interessanter moet maken dan fossiel verwarmen, mag zich niet beperken tot het duurder maken van de fossiele optie. Er moet ook gekeken worden naar manieren om de meerkosten op elektriciteit te reduceren (alleen of in samenspraak met het federale niveau). Ook moeten de lagere lasten op elektriciteit verwarmen met een warmtepomp aantrekkelijker maken dan alternatieven die slechter zijn voor het milieu en/of de gezondheid zoals diverse soorten kachels (petroleum-, kolen-, houtkachels, allesbranders,...).

Pak de 35.000 nieuwe gasaansluitingen per jaar ten gronde aan

Verbied sneller dan tegen 2025 aardgasaansluitingen in nieuwbouwwoningen die perfect geschikt zijn voor warmtepompen (of warmtenetten). De jongste jaren werden jaarlijks nog tussen 35.000 en 42.000 huishoudelijke klanten bijkomend op het aardgasnet aangesloten. Dat is er eentje per kwartier. Het gaat dan vooral om nieuwbouwwoningen en in mindere mate om klanten die overschakelen van stookolie naar gas. De meest recent beschikbare cijfers, voor 2020, geven aan dat slechts 29% van de nieuwbouwwoningen voorzien werden van een warmtepomp⁴. Nieuwe aansluitingen houden een dubbele *lock-in* in, voor het individuele gebouw zelf maar ook voor het net dat geruime tijd operationeel zal moeten blijven om deze klant te bedienen. Het verhoogt ook de afstand tot de doelstelling van een (quasi) klimaatneutrale gebouwenverwarming.

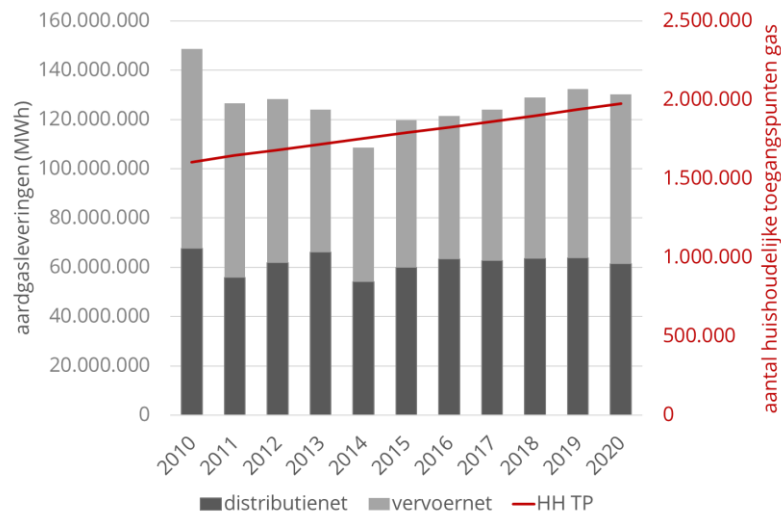
³ SERV-advies (29/11/2021). Verzameldecreet Energie III: Klimaatkader dat nog wacht op een kus.

https://www.serv.be/sites/default/files/documenten/SERV_20211129_verzameldecreetIII_renoplicht_aardgas_ADV.pdf

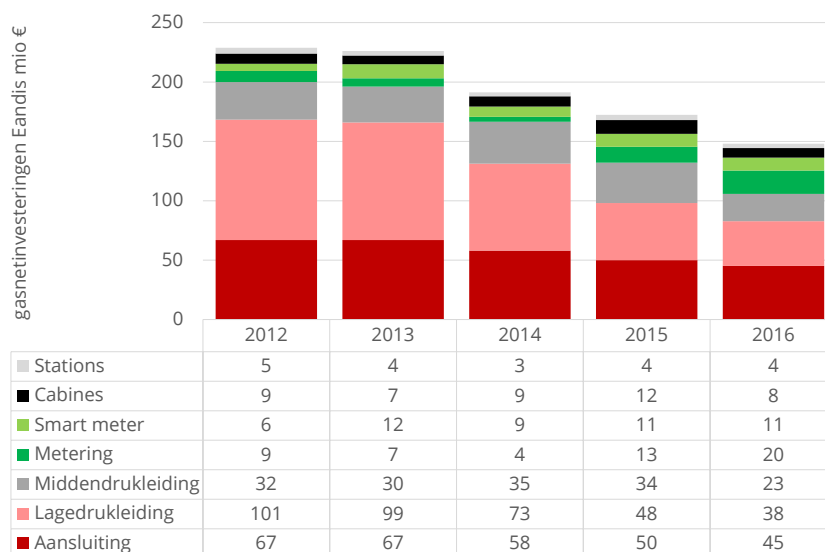
⁴ VEKA (3/2023). EPB: toepassing hernieuwbare energie bij nieuwbouw en ingrijpende energetische renovaties in Vlaanderen. <https://apps.energiesparen.be/energiekaart/vlaanderen/epb-hernieuwbaar-nb-ier>. Data op basis van EPB-aanbodes voor nieuwbouw, 2020.

Aansluitingskosten vormen bovendien een beduidend deel van de totale investeringskosten van de netbeheerders (Figuur 2). Door nieuwe gasaansluitingen te vermijden, zou tot 30% van de reguliere gasnetinvesteringen vermeden kunnen worden.

Figuur 1: Om het kwartier wordt nog een gezin aangesloten op gas (VI)⁵

Figuur 2: Ongeveer 30% van investeringskosten zijn aansluitingskosten (Eandis, 2012-2016)⁶

⁵ Fluvius (8/6/2022). Investeringsplan 2023-2032. <https://over.fluvius.be/sites/fluvius/files/2022-06/investeringsplan-2023-2032.pdf>; VREG (2022). Dashboard - Evolutie van het geleverd volume aardgas en gemiddeld verbruik in Vlaanderen. https://dashboard.vreg.be/report/DMR_Energieafnemers%20en%20volumeAG.html

⁶ Fluvius (2023). Investor presentations. <https://over.fluvius.be/en/search/documents?search=investor%20presentation> - Geen verfijnde data over investeringen meer opgenomen sedert 2017.

Voorzie ruimer kader en verduidelijk pad naar een klimaatneutraal gebouwenpark

Verduidelijk de defossiliseringsstrategie voor gebouwen. De Vlaamse lange termijnrenovatiestrategie 2050 moet aangepast en aangevuld worden met een verder uitgewerkte defossiliseringsagenda voor gebouwen die toelaat de klimaat- en energiedoelstellingen voor 2030 en 2050 te realiseren⁷. De huidige Vlaamse langetermijnrenovatiestrategie⁸ voorziet dat het gebouwenpark tegen 2050 gemiddeld een EPC-label A zou hebben. Daarnaast stelt de algemene Vlaamse Klimaatstrategie 2050⁹: “We streven ernaar om de emissies van het Vlaamse gebouwenpark te reduceren tot 2,3 Mt CO₂eq. tegen 2050. We bereiken dit door doorgedreven energie-efficiëntie en beheer van het energieverbruik via digitalisering te combineren met een verregaande verduurzaming van de resterende elektriciteits- en warmtevraag. Deze inspanningen worden verder gezet om ons gebouwenpark zo snel mogelijk na 2050 volledig klimaatneutraal te maken.”¹⁰ De manier waarop een gebouwenpark met label A ook evolueert naar klimaatneutraliteit is echter nog niet helder. De huidige label A-vereisten kunnen immers niet de vereiste CO₂-emissiereducties realiseren, o.m. omdat de veronderstelde reducties van energieverbruik en emissies bij labelverbeteringen in de praktijk veel lager zijn dan theoretisch wordt verondersteld. Bovendien garanderen de label-A-vereisten en graduele labelverbeteringen niet de meest efficiënte strategie om CO₂-emissiereducties te realiseren¹¹. Naast energieprestatie-eisen is dus veel meer aandacht nodig voor de defossilisering van gebouwenverwarming via de inzet op warmtepompen en warmtenetten. De lange termijn renovatiestrategie en/of de label A-omschrijving moet dus aangepast en/of aangevuld worden met een duidelijke, verder uitgewerkte defossiliseringsagenda voor gebouwen.¹² Daarin moet onder meer aandacht zijn voor de rollen en verantwoordelijkheden van de overheden (incl. de federale bevoegdheden) en de andere relevante actoren én voor de financieringsproblematiek.

Bepaal de einddatum voor plaatsing van fossiele ketels bij vervanging: Nu er enige duidelijkheid bestaat voor de uitfasering van stookolie (voor alle gebouwen) en van aardgas (voor de nieuwbouw) moet de defossiliseringsagenda verder afgewerkt worden en bepalen tot wanneer gasketels nog geplaatst mogen worden. Op dit moment heeft Vlaanderen nog geen vereisten omtrent ketelvervangingen van gasketels. Een einddatum voor de plaatsing van gasketels zou de sector én de gebouweigenaars en -beheerders de tijd én het perspectief geven om de juiste investeringsbeslissingen te nemen.¹³ De lokale installatiesector kan dan de transitie naar warmtepompen voorbereiden en de warmtepompproductie kan dan inzetten op een schaalvergroting

⁷ SERV-Advies (14/10/2021). Met ‘Fit for 55’ naar een fit Vlaanderen. https://www.serv.be/sites/default/files/documenten/SERV_20211014_Fitfor55_ADV.pdf

⁸ Vlaamse overheid (29/5/2020). Langetermijnstrategie voor de renovatie van Vlaamse gebouwen. https://assets.vlaanderen.be/image/upload/v1666067048/Vlaamse_Langetermijnrenovatiestrategie_gebouwen_2050_asqdb.pdf en

⁹ Vlaamse overheid (20/12/2019). Vlaamse Klimaatstrategie 2050. https://assets.vlaanderen.be/image/upload/v1658319019/VlaamseKlimaatstrategie2050_gqrltw.pdf

¹⁰ 2,3 Mt in 2050 komt overeen met 80% minder broeikasgasemissies in de gebouwensector dan nu en 85% minder dan in 2005.

¹¹ SERV-Advies (14/10/2021). Met ‘Fit for 55’ naar een fit Vlaanderen. https://www.serv.be/sites/default/files/documenten/SERV_20211014_Fitfor55_ADV.pdf

¹³ SERV-Advies (14/10/2021). Met ‘Fit for 55’ naar een fit Vlaanderen. https://www.serv.be/sites/default/files/documenten/SERV_20211014_Fitfor55_ADV.pdf

zodat de daarmee verbonden sociaal-economische kansen niet gemist worden. Woning- en gebouweigenaars kunnen de nodige aanpassings- en isolatiewerken plannen om op een fossielvrije verwarming over te schakelen. Lokale wijkrenovatieprojecten kunnen zich hierop richten. Door natuurlijke investeringsmomenten zoals ketelvervanging te gebruiken om ineens een klimaatneutraal alternatief te voorzien, worden investeringen in fossiele ketels, die nadien mogelijks versneld vervangen moeten worden, vermeden en worden kosten uitgespaard. Tenslotte moet een concretere agenda verduidelijken hoe Vlaanderen de doelstellingen uit de langetermijnrenovatiestrategie en de Vlaamse Klimaatstrategie 2050 zal realiseren.

Evalueer op korte termijn de voorwaarden voor de plaatsing van gasketels. De uitfasering van de plaatsing van gasketels bij vervanging kan rekening houden met het type woningen. Een deel van het gebouwenpark (voornamelijk label A, B en C-woningen) heeft nu reeds een voldoende beperkte warmtevraag om efficiënt verwarmd te worden met een warmtepomp (Figuur 3). Op voorwaarde dat de prijsverhouding tussen elektriciteit en aardgas voldoende rechtgetrokken wordt (van ongeveer 3,5 nu naar bv. 2,5, cf. supra) moet er dus bekeken worden of het nu nog wenselijk is om in dergelijke gebouwen aardgasketels te laten plaatsen.

Figuur 3: Bij prijsverhouding 2,5 werkt hybride WP 100% elektrisch in woningen met label A, B (en C)¹⁴

		Elektriciteit/Gas=4.5						Elektriciteit/Gas=3.5						Elektriciteit/Gas=2.5						Elektriciteit/Gas=1.8					
Gebouw type	isolatie	A	B	C	D	E	F	A	B	C	D	E	F	A	B	C	D	E	F	A	B	C	D	E	F
		Gesloten	A	0.14						0.96						1.00						1.00			
	B	0.14	0.11					0.96	0.76					1.00	1.00					1.00	1.00				
	C	0.14	0.11	0.09				0.96	0.76	0.47				1.00	1.00	0.97				1.00	1.00	1.00			
	D	0.14	0.11	0.09	0.06			0.97	0.76	0.47	0.27			1.00	1.00	0.97	0.73			1.00	1.00	1.00	0.97		
	E	0.15	0.12	0.09	0.07	0.06		0.97	0.79	0.50	0.30	0.25		1.00	1.00	0.99	0.77	0.67		1.00	1.00	1.00	0.99	0.93	
	F	0.19	0.14	0.11	0.09	0.08	0.06	0.98	0.86	0.63	0.40	0.34	0.23	1.00	1.00	1.00	0.91	0.83	0.61	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	0.90

Voorzie een kader waar het gasnet afgebouwd of heringericht kan worden. Er moet een toekomstvisie zijn op de gasdistributienetten: welke delen worden afgebouwd en welke delen kunnen rendabel en passend binnen het klimaatbeleid worden omgebouwd of heringericht (bijvoorbeeld voor bevoorrading met waterstof, synthetische gassen of biogas)?

Start fundamentele denkoefening over de aanrekening van gasnetinvesteringskosten. Naarmate er minder aardgasafnemers zijn door de overstap op niet-fossiele verwarmingssystemen zal ook de groep klanten krimpen waarover de investeringskosten in het gasnet gespreid worden. Om de figuurlijke laatste klant niet te laten opdraaien voor alle nog niet afgeschreven gasnetinvesteringen moet er een grondige denkoefening gestart worden over de financiering van aardgasnetten en over de eventuele noodzaak om versnelde afschrijvingen door te voeren.

Streef niet alleen naar klimaatneutrale maar ook naar klimaatrobuuste gebouwen. Het energiedecreet en de instrumenten die het voorziet, moeten meer linken leggen met overige beleidsterreinen waarmee synergieën mogelijk zijn en afstemming nodig is. Zo focust de renovatiebegeleiding en de ondersteuning van de Vlaamse overheid zo goed als uitsluitend op het energieverbruik en de uitstoot van het gebouw. Een toekomstbestendig gebouwenpark moet echter,

¹⁴ VITO – Energyville, Reynders G. (15/2/2023). Uitfasering fossiele warmte in gebouwen. Webinar BBLV: De Energietransitie in je gemeente. <https://drive.google.com/file/d/1D8CcZZKHg6hMwp1HXFK8pcYsBNBtY4v1/view>

zowel voor de residentiële als de niet-residentiële gebouwen (o.a. gebouwen van zorg- en welzijnsinstellingen, scholen, ...), ook klimaatrobust zijn en hetere zomers en nattere winters kunnen trotseren. Daarom pleiten de raden ervoor om bij renovatieadvies naast energetische voorstellen ook aandacht te hebben voor hergebruik van hemelwater, hittebestendig wonen, mogelijkheden voor groendaken, duurzame mobiliteit, ... Bij dure energierenovaties kunnen deze aspecten ook efficiënter opgenomen worden door bv. ineens een zonnewering te voorzien wanneer het schrijnwerk wordt vervangen, een regenwaterput te plaatsen en een regenwatercircuit aan te leggen wanneer de vloer wordt geïsoleerd, De woningpas kan hier zeker een rol in spelen. De goede samenwerking tussen het beleidsdomein Wonen en het beleidsdomein Energie¹⁵ vormt een basis waar verder op gebouwd kan worden. In de context van een blijvende krapte op de arbeidsmarkt kunnen een betere integratie en betere links tenslotte ook onnodig werk aan en onnodige kosten voor dubbele systemen vermijden.

Schaaf verder aan stookolieverbod en maak het minder arbitrair. Het Verzameldecreet ampieert om de regelgeving beter in lijn te brengen met de geest van het stookolieverbod. Zo mocht er, volgens de eerdere formulering, geen stookolieketel meer geplaatst worden in een woning als er *in de straat* een aardgasnet beschikbaar is. Omdat aardgasnetten soms wel aanwezig zijn in een deel van een straat maar toch ver verwijderd zijn van het betreffende gebouw wordt nu verduidelijkt dat er geen stookolieketel geplaatst mag worden als er *ter hoogte van het gebouw* een aardgasnet beschikbaar is. Zodoende kan het gebouw relatief vlot aangesloten worden, desnoods via een onderboring als de leiding zich aan de overkant van de straat bevindt. Terwijl de vorige formulering zorgde voor ongelijke behandeling tussen gebouwen die toevallig in een onvolledig met gasleidingen uitgeruste straat gelegen waren, is het huidige voorstel wellicht te beperkend en kan het eveneens tot ongelijke behandeling leiden. Op sommige plaatsen zal het gasnet zich nl. wellicht op een redelijke afstand van gebouwen bevinden zonder dat het exact de perceelgrens bereikt. Omgekeerd zal er ter hoogte van bepaalde gebouwen wel een gasleiding zijn maar kunnen die gebouwen zich verder van de leiding zelf bevinden, bv. omdat ze achteraan een groot perceel gebouwd zijn. Het lijkt aan te bevelen om een nog objectievere indicator te hanteren. Waarom wordt er niet gewerkt met een bepaalde maximale afstand (bv. 25 m) tussen de aardgasleiding en (de stookplaats van) het gebouw in kwestie? Die afstand zou bovendien met de tijd geherevalueerd kunnen worden ter ondersteuning van een eventuele verdere uitfasering.

1.2 Betere handhaving energieprestatiecertificaten

Los nadelen van EPC's op vooraleer er veel aan gekoppeld wordt

EPC-label schiet tekort als indicator van klimaatprestaties. Energieprestatielabels zijn een indicator van het relatieve (netto) energieverbruik en de hernieuwbare energieproductie, en op zich is het een goede zaak om de energieprestaties en hernieuwbare energieproductie via deze weg te stimuleren. Anderzijds zijn energielabels veel minder nauwkeurig als het gaat om de (directe en reële) CO₂-emissies. Daardoor hebben ze belangrijke nadelen als ze, zoals nu, meer en

¹⁵ Bv. de energieprestatievoorwaarden die opgenomen zijn in de Vlaamse Codex Wonen.

meer gebruikt worden voor het klimaatbeleid. De belangrijkste tekortkomingen van EPC-labels voor de opvolging van het klimaatbeleid die aandacht verdienen, zijn o.a. dat:

- ze geen rekening houden met het absolute energieverbruik, maar een indicator zijn van het relatieve energieverbruik (in kWh/m² per jaar). Een grote woning met een beter label kan daardoor een grotere klimaatimpact of uitstoot hebben dan een kleine woning met een slechter energielabel.
- het beste label, label A, niet wil zeggen dat een woning lokaal emissievrij is. Omgekeerd kan een woning met een minder goed label, bv. een B-label, maar uitgerust met een warmtepomp dat wél zijn.
- de labelmethodiek onvoldoende stappen honoreert die leiden naar klimaatneutrale verwarming (bv. laagtemperatuursverwarming of een warmtepomp). Een woning met label B kan na plaatsing van bv. een warmtepomp nog altijd label B blijven.
- ze stapsgewijze verbeteringen stimuleren terwijl die vanuit het oogpunt van de inzet van de schaarse arbeidskrachten in de bouwsector minder efficiënt zijn.
- de werkelijke verbruiken, o.a. omwille van het gedrag van de bewoners, ver kunnen afwijken van de theoretisch berekende waarden, vooral bij de slechtere labels. Daardoor brengen labelverbeteringen *de facto* minder op dan verondersteld.
- EPC's louter kijken naar de energie-aspecten van een gebouw en dat ze niet geïntegreerd zijn met andere duurzaamheidsvereisten ten aanzien van gebouwen (cf. supra). Zo kunnen energievereisten botsen of in concurrentie treden met andere duurzaamheidsvereisten voor gebouwen (bv. uit Vlareem). Wordt de dakoppervlakte bv. gebruikt voor een groendak voor waterbuffering of voor zonnepanelen voor het EPC?

Pas EPC's aan zodat ze geen broos fundament van het klimaatbeleid worden. Enerzijds lijkt het logisch om - zoals het verzameldecreet plant - een sterkere controle te voorzien op de juistheid en aanwezigheid van EPC's aangezien daar beleidsmatig steeds meer aan gekoppeld wordt, zoals minimale labelvereisten voor gebouwen, renovatieplicht, labelpremie, ... Anderzijds zijn er volgens de raden fundamentele nadelen aan deze labels die dringend opgelost moeten worden, vooraleer deze labels een onstabiel fundament worden van het klimaatbeleid.

Let op met labels die slechter zijn dan de realiteit. De opvolging van de toestand van het gebouwenpark wordt bemoeilijkt doordat labels achterhaald kunnen zijn na (niet-vergunningsplichtige) werken. Voorheen was het in principe niet erg om in de praktijk beter te scoren dan het label aangeeft. Maar als de toegang tot leningen/premies gekoppeld is aan/voorbehouden is voor slechte labels, kunnen achterhaalde labels een probleem zijn. Of wordt er verwacht dat er kort voor de aanvraag van een premie of lening een nieuw EPC aangemaakt wordt? In dat geval kan dat leiden tot een (overbodige) meerkost voor de aanvrager en, door de deels onnodige verhoging van de vraag naar energiedeskundigen, ook voor de maatschappij.

Herbekijk de label A-omschrijving zodat die ook klimaatneutrale verwarming omvat. De Vlaamse langetermijnrenovatiestrategie voorziet dat het Vlaams gebouwenpark tegen 2050 gemiddeld een EPC-label A zou hebben. Dat biedt een perspectief en een opvolgbare indicator. Gezien de nadelen van die indicator (cf. supra), moeten langetermijndoelstellingen vermijden om bijkomende en overbodige lasten te leggen op woningen die, in de praktijk, eigenlijk al voldoen aan de klimaatambities die Vlaanderen heeft. Zo zouden bv. woningen met een relatief goed

label (bv. B of C) of laag energieverbruik (minder dan x kWh/m² per jaar), voor zover die ook lokaal geen emissies veroorzaken¹⁶ eveneens een "label A" toegewezen moeten krijgen. Op die manier kan de focus van de beleidsmakers en de bouwsector zich sterker richten op de minst performante woningen, waar verdere ingrepen het hardst nodig zijn.

Let op voor ongewenste effecten van labelplichten

Bekijk alternatieven gezien de impact op de woon- en huurmarkt. De energiecrisis toonde opnieuw dat het verbeteren van de energieprestaties en de kwaliteit van (huur)woningen een belangrijke opdracht is vanuit de zorg voor betaalbaar wonen (via een lagere energiefactuur), klimaat en energie. Toch moet nader bekeken worden of labelplichten en sancties bij niet-naleving ervan op dit moment het beste instrument zijn om de kwaliteit van woningen op de koop- en huurmarkt te verbeteren, in het bijzonder gezien de schaarste op die markten in de lagere segmenten. De impact op het aanbod en de prijzen van woningen moet nader in kaart gebracht worden. Er bestaat bijvoorbeeld een risico dat verhuurders hun eigendom zouden verkopen en zo de krapte op de residentiële huurmarkt in de lagere segmenten zouden verergeren en de betaalbaarheid van het wonen in het gedrang zouden kunnen brengen. Een snelle verhoging van het aanbod aan sociale woningen is in ieder geval cruciaal om deze krapte te kunnen aanpakken en om een stringenter energieprestatiebeleid ten aanzien van bestaande woningen te kunnen voeren.

Vermijd ongelijke behandeling van gebouweigenaars op basis van EPC. Momenteel voorziet het energiedecreet enkel in sancties voor het niet behalen van een labelplicht in het kader van de renovatieverplichting. Het Verzameldecreet V voorziet nu ook een bijkomende sanctie als het vereiste label in het kader van een algemene labelplicht, die decretaal voorzien is (art. 11.2.1 §1) maar nog niet via een besluit ingevuld werd, niet zou worden gehaald. Het is onduidelijk of het hier gaat om een bijkomende sanctie, bovenop de ongeschiktheidsverklaring, wanneer het EPC-label niet voldoet aan de minimale woonkwaliteitseisen, of om een meer algemene sanctie. Er moet vermeden worden dat burgers -indien er een labelplicht zou komen voor bestaande, niet-verhuurde of -verkochte woningen- ongelijk behandeld zouden worden, afhankelijk van of ze, al dan niet vrijwillig, een label hebben laten opmaken voor hun woning. Indien een minimale labelplicht ingevoerd wordt moet er, onder meer wat betreft de timing, ook rekening gehouden worden met de verschillende gebouw- en eigenaarsprofielen. In een mede-eigendom is de beslissingname bijvoorbeeld inherent trager dan in een eengezinswoning en moet de vereniging van mede-eigenaars voldoende tijd krijgen voor het hele proces: studietraject opstarten, werken laten gunnen door de algemene vergadering, werken uitvoeren en opleveren,... Overleg met de vertegenwoordigers van professionele syndici is in deze cruciaal.

Bespaar op uitvoeringskosten. Als voor de 3,3 miljoen Vlaamse woningen via een (geactualiseerd) label bewezen moet worden dat ze conform zijn aan de gradueel verstrengende minimale labelvereisten, moeten er minstens 3,3 miljoen EPC's worden opgemaakt. Misschien zelfs veel meer omdat: a) er voor één woning meerdere EPC's nodig kunnen zijn (voor én na werken, omdat sommige tegemoetkomingen afhangen van het initieel en/of bereikt energielabel, omdat de

¹⁶ Omdat ze (enkel) gebruik maken van een warmtepomp of een warmtenet voor hun warmtebehoefte.

verstrenging en renovatie in meerdere stappen gebeurt,...), b) een EPC na 10 jaar niet meer geldig is, c) er ook EPC's gemaakt moeten worden voor de gemeenschappelijke delen van mede-eigendommen, d) EPC's gemaakt moeten worden voor niet-residentiële gebouwen... De vraag is of een doelstelling die enkel gebaseerd is op het behalen van een EPC-label de slimste inzet is van de schaarse arbeidskrachten (energiedeskundigen) en of het niet kosten-efficiënter kan. Volgens een conservatieve inschatting¹⁷ leidt de opmaak van 3,3 mio EPC's aan de huidige kost van +/-200 euro/EPC al tot een totale kost van 660 mio euro.¹⁸ Daarbovenop komen nog de handhavingskosten en de vraag of het genereren van dergelijke hoeveelheden EPC's überhaupt uitvoerbaar is in de praktijk. Door gebouwen die klimaatneutraal zijn verder vrij te stellen van (nieuwe) EPC's kunnen bijvoorbeeld de kosten bespaard worden en kan de uitvoerbaarheid wellicht deels gevrijwaard worden. De schaarse energiedeskundigen kunnen best ingezet worden voor het begeleiden en realiseren van concrete investeringen in het gebouwenpark.

Zorg waar mogelijk voor efficiëntiewinsten. In de praktijk botsen energiedeskundigen bij de opmaak van EPC's in mede-eigendommen soms op drempels die via een aangepast regelgevend kader weggewerkt zouden moeten worden:

- Een energiedeskundige die een EPC gemeenschappelijke delen (EPC GD) opmaakt voor een appartementsgebouw zou op dit moment geen inzage kunnen krijgen in de EPB-aangifte van het gebouw bij VEKA. Inzage hierin zou de opmaak van EPC's nochtans versnellen én kwalitatiever maken.
- Bij de indiening van een EPB-aangifte voor een appartementsgebouw zou automatisch een EPC GD Bouw kunnen worden afgeleverd, naar analogie met het reguliere EPC Bouw.

1.3 Hervormd voorkeurecht OCMW's bij noodkoopwoningen

Verhelder de vereenvoudiging van voorkeurecht voor OCMW's. Het voorkeurecht van noodkoopwoningen door OCMW's biedt het voordeel dat woningen die van een overheidsinvestering hebben genoten en terug op de markt komen "publiek" goed kunnen worden en kunnen ingezet worden voor o.a. het woon- en energiebeleid. Het is zonder meer positief de administratieve procedure voor de uitoefening van dat voorkeurecht vereenvoudigd wordt. Wel vragen de raden om een aantal punten op te helderen:

- **Definieer de lijn van de Vlaamse regering inzake voorkeurechten.** De laatste jaren werden bepaalde voorkeurechten ingevoerd en anderen weer afgevoerd, maar de achterliggende filosofie is niet steeds duidelijk. Door daar duidelijker over te communiceren zouden de klachten van teleurgestelde kandidaat-kopers misschien kunnen dalen.
- **Zorg dat potentiële, initiële kopers gemakkelijker weet krijgen van het voorkeurecht.** Wanneer het voorkeurecht uitgeoefend wordt, houdt dit in dat een particulier of

¹⁷ Hier wordt er slechts rekening gehouden met 1 EPC per woning, terwijl er tegen 2050 wellicht vaak meerdere nodig zullen zijn (bv. voor en na een ingreep, wanneer de geldigheid van het EPC vervallen is, ...). Voor veel gebouwen kost een EPC, nog los van de eventuele inflatie de komende jaren, meer dan 200 euro. Bovendien kan de schaarste aan energiedeskundigen een prijsopdrijvend effect hebben en zorgen voor hogere prijzen per uitgevoerde EPC.

¹⁸ Statistiek Vlaanderen (2023). Woningvoorraad. <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/bouwen-en-wonen/woningvoorraad> en De Standaard (10/12/2022). Geen woning zonder EPC-attest. https://www.standaard.be/cnt/dmf20221209_97803168

een organisatie zijn of haar project niet kan verderzetten, wat soms gepaard gaat met financiële of andere gevolgen. De formele informatie gebeurt in principe door de notaris, maar als potentiële kopers beter of sneller op de hoogte zijn van het bestaan van een voorkooprecht kunnen ze er beter rekening mee houden en eventuele ontgoochelingen vermijden. Het nagaan van het bestaan van een voorkooprecht gebeurt nu via databestanden op geopunt (het 'geografisch themabestand Vlaamse voorkooprechten')¹⁹. Als een voorkooprecht in het leven wordt geroepen rond de noodkooplening is het van groot belang dat de betrokkenen (potentiële koper, immobiliënkantoor, ...) het minstens ook daar kunnen terugvinden.

- **Verduidelijk wat een noodkoper is.** Het ontwerpdecreet introduceert in Art.2 een definitie van noodkoopwoningen, maar die definitie verwijst naar 'noodkopers' zonder te verduidelijken wat een noodkoper is.
- **Bekijk ook bulletleningen gecombineerd met voorkooprecht.** Bulletleningen zouden voor bepaalde groepen een oplossing kunnen zijn om (energie)renovaties financieel haalbaar te kunnen maken. De combinatie met een voorkooprecht kan dan ook interessant zijn, gezien de grote inzet/blokkering van publieke middelen die dergelijke bulletleningen zouden veroorzaken.

2. "Connect the dots" rond net(beheer)

Het Verzameldecreet V:

- stelt een aantal wijzigingen in de (toegelaten) activiteiten van de netbeheerders voor,
- vult de regelingen met betrekking tot directe lijnen/leidingen aan,
- verstrengt de voorwaarden om van een ontheffing van bepaalde taken en verplichtingen voor gesloten distributienetten te genieten,
- schrapt de vergoedingsplicht voor netbeheerders waarvan de offerte voor een digitale meter laattijdig aangeleverd werd.

Er zijn nog andere vraagtekens weg te werken. In het bijzonder is de opmaak van netinvesteringsplannen, - een taak van de netbeheerders - decretaal redelijk eerder summier beschreven. Nu verplicht het energiedecreet (art. 4.1.19) bv. geen financiële detaillering van de geplande investeringen. Dat is nochtans wenselijk want daardoor is een degelijke maatschappelijke toetsing van 11 miljard aan investeringen tussen 2023 en 2032²⁰ op dit moment nauwelijks mogelijk. Ook voor directe lijnen en gesloten distributienetten is meer duiding welkom, vooral met betrekking tot de concrete impact op het terrein.

¹⁹ CIB Vlaanderen (4/2/2022). Uit het parlement - Wijzigingen op komst aan voorkooprecht inzake wonen (VCW). <https://www.cib.be/actua/14540a34-8e24-4048-a102-1e096cd51fcb/uit-het-parlement-wijzigingen-op-komst-aan-voor-kooprecht-inzake-wonen-vcw>

²⁰ Fluvius (8/6/2022). Investeringsplan 2023-2032 – Versie voor publieke consultatie. <https://over.fluvius.be/sites/fluvius/files/2022-06/investeringsplan-2023-2032.pdf>

2.1 Netbeheerders zijn geen energiedienstenleveranciers meer

Werk vraagtekens weg inzake de taken van netbeheerders

Verduidelijk de overgang naar de nieuwe situatie. In lijn met de vierde elektriciteitsrichtlijn wordt bepaald dat netbeheerders geen energiediensten meer kunnen aanbieden aan hun aandeelhouders/vennoten en hiervoor niet meer kunnen samenwerken met het Vlaams Energiebedrijf (VEB). In de praktijk staan de netbeheerders de gemeenten nu bij in het opzetten van energiemanagementsystemen en energiebesparingsprojecten. Er was hierover discussie omdat netbeheerders hiermee in concurrentie (kunnen) treden met private aanbieders van energiediensten. Anderzijds werd geargumenteed dat netbeheerders hier vooral scopingtaken deden en dat de eigenlijke begeleiding bij energieprojecten wel degelijk door private spelers werd uitgevoerd.

Het is onduidelijk hoe met de regeling, die geleidelijk zou ingaan, in de praktijk zal worden omgegaan en wat de precieze impact zou zijn.

- Wat betekent dit voor **Fluvius**? Wat gebeurt er met deze business unit van Fluvius? Wordt dit een nieuwe (publieke) structuur, beheerd door intercommunales? Wordt die opgedoekt of verkocht? Voor wie zijn dan de eventuele baten? Wat betekent dit voor de betrokken personeelsleden?
- Wat gebeurt met **lopende projecten** en contracten die verder reiken dan 31/12/2027 (de datum waarop alle lopende projecten moeten worden afgesloten en overgedragen)?
- Wat zijn de implicaties voor het **Vlaams energiebedrijf**? Kan die dan niet meer voor geleverde activiteiten vergoed worden? Zullen gemeenten dan rechtstreeks moeten samenwerken met het VEB of andere aanbieders van energiediensten?
- Wat zijn implicaties voor **gemeenten**? Zijn er financiële implicaties? Hoe werden deze activiteiten gefinancierd? Waren eventuele vergoedingen marktconform? Houdt deze aanpassing in dat netbeheerders niet meer mogen instaan voor straatverlichting (een openbare dienstverplichting die op competitieve basis kan verricht worden door een commerciële onderneming)? Wie kan de belangrijke publieke dienstverlening die de netbeheerders tot nu toe uitvoerden voor de gemeenten overnemen? Zou een nieuwe publieke speler (waar de gemeenten eventueel aandeelhouders van zouden zijn) daarvoor kunnen instaan?

Versterk (boven)lokale capaciteit om gestopte energiediensten door DNB's op te vangen

Garandeer dat (boven)lokale besturen genoeg capaciteit hebben. De raden vragen te garanderen dat de energiediensten die netbeheerders tot nu toe laagdrempelig leverden, ook in de toekomst nog uitgevoerd zullen worden. Inzetten op energie-efficiëntie blijft immers ook voor lokale besturen cruciaal. Daarom moet de Vlaamse regering ervoor zorgen dat de (boven)lokale capaciteit inzake energiebeheer intern wordt versterkt. In dat kader wordt ook verwezen naar de discussie over de financiering van de gemeenten, o.a. voor hun energie- en klimaatbeleid²¹ en de noodzaak om snel op (boven)lokaal niveau structureel voldoende arbeidskrachten vrij te maken om deze uitdaging aan te gaan. Het gaat immers niet om een tijdelijke opdracht, maar een lang

²¹ SERV-Advies (12/12/2022). Lokale energie- en klimaatpacten: Extra middelen missen matuur menu. https://www.serv.be/sites/default/files/documenten/SERV_20221219_Kaderdecreet_LEKP_ADV.pdf

vol te houden inspanning in de komende decennia. Ook elders tonen studies aan dat tekorten aan werkrachten op lokaal niveau in diverse functies groot zijn om de uitdagingen van de energietransitie aan te kunnen; het gaat dan onder meer om 'energieanalisten, projectmanagers, stedenbouwkundigen, ingenieurs, experts in burger- en stakeholderbetrokkenheid, energieadviseurs, communicatiemedewerkers, experts op het gebied van openbare gebouwen, experts op het gebied van sociale huisvesting, ...'²²

Transfereer tools en data. Het is van belang dat de tools en data die netbeheerders gebruiken voor deze taken, zoals een uniforme energieboekhoudingssoftware, ook getransfereerd worden zodat lokale besturen, het Vlaams energiebedrijf of de energiedienstenleveranciers die ze kunnen blijven gebruiken.

Onderzoek manieren om werk te maken van de geïntegreerde Vlaamse nutsregulator

Verhoog de efficiëntie met een geïntegreerde nutsregulator. Het energiedecreet voorziet voor de opvolging van de netbeheerders nog steeds in een afzonderlijke energieregulator, terwijl de komst van een geïntegreerde nutsregulator al eerder werd gevraagd en aangekondigd. Dat denkspoor is een element van een breder beleidsvraagstuk: er moet dringend vooruitgang geboekt worden inzake manieren om netinvesteringen beter te kunnen opvolgen en om meer synergieën te kunnen realiseren met andere infrastructuurwerken. Er moet dringend onderzoek starten naar manieren om werk te maken van een geïntegreerde nutsregulator. omdat zo belangrijke efficiëntiewinsten geboekt kunnen worden. Zeker voor investeringen in elektriciteits-, gas- en warmtenetten, maar ook infrastructuur voor water, riolering en (in de toekomst) waterstof of CO₂ zijn synergieën mogelijk. Het gaat dan bv. over het gebundeld organiseren van graafwerken en sleuven. Tenslotte kan een betere samenwerking met de federale toezichthouders (i.h.b. BIPT en CREG) wellicht ook efficiëntiewinsten teweegbrengen.

2.2 Directe lijnen en leiding/gesloten distributienet

Het Verzameldecreet V bepaalt dat de toelating voor een directe lijn of leiding op de eigen site of die de grenzen van de eigen site overschrijdt in bepaalde gevallen vervalft. Het voert ook verplichtingen betreffende het informeren van de VREG over de indienstelling en buitendienststelling van directe lijnen. Daarnaast verduidelijkt het de mogelijkheden die de VREG heeft om beheerders van gesloten distributienetten in sommige gevallen te ontheffen van bepaalde taken en verplichtingen.

Evalueer of de vervaltermijnen steeds adequaat zijn. Het is niet steeds duidelijk wat de gevolgen van deze aanpassingen zijn, noch over welke soort dossiers het voornamelijk zou gaan. Wel lijkt een vervaltermijn van 5 jaar voor het vervallen van een toelating niet noodzakelijk voldoende aangezien de vergunningsprocedures alleen al, bv. in het geval van windmolenprojecten, soms

²² Kenniscentrum Vlaamse steden (2/2023). Menselijke capaciteit in lokale overheden: het knelpunt van de transitie van het gebouwenbestand. https://www.kenniscentrumvlaamsesteden.be/Nieuwsbrief/Documents/2023/NB154_3_Vertaling%20HUMAN%20CAPACITY%20ETC%20%28002%29.pdf

jaren in beslag nemen. Er moet dus geëvalueerd worden in hoeverre een aanpassing of differentiatie van de vervaltermijnen, eventueel in functie van de specifieke situaties, aan de orde is.

Zorg voor voldoende stabiliteit. De VREG zou de toelating kunnen doen vervallen indien niet meer aan de wettelijke eisen voldaan wordt. Het is onduidelijk wat de gevolgen zouden zijn als die eisen gaandeweg veranderen. Het kan niet de bedoeling zijn dat de investeringen in (duurzame) energie ineens onrendabel worden omdat vereisten tussentijds worden aangepast.

3. Maak punt van beter databeheer

Het Verzameldecreet V:

- regelt de uitwisseling van gegevens tussen de netbeheerder en de OCMW's, biedt de mogelijkheid aan netbeheerders om gegevens over te maken aan uitvoerders van energiescans en zorgt voor vlottere toegang tot gegevens voor o.a. Energiehuizen,
- verplicht ook veel meer publieke organisaties om hun energiedata open te stellen,
- verplicht installateurs van elektriciteitsopslagfaciliteiten maandelijks te rapporteren.
- zorgt n.a.v. de renovatieverplichting, voor een opname van energiegegevens omtrent residentiële gebouwen in de databank voor energiegebruik en energieproductie, naast de reeds bestaande opname van gegevens omtrent niet-residentiële gebouwen.

De raden vragen hieronder inzake databeheer om

- een vlotte data-uitwisseling tussen netbeheerders, energiehuizen/OCMW's en andere actoren te garanderen, liefst via open data, zodat deze data goed en eenvoudig gevaloriseerd kunnen worden (3.1);
- preciezer de noodzaak, de kosten en baten van dataverplichtingen te onderbouwen, om te enge én te ruime dataverplichtingen te vermijden. In het bijzonder moet nader gekeken worden naar de rapportageverplichtingen voor publieke gebouwen (3.2) en installateurs (3.3).
- databanken met informatie over residentiële gebouwen goed te integreren (3.4).

3.1 Datauitwisseling netbeheerders en OCMW's/Energiehuizen

Zorg met een voldoende en eenvoudige toegang tot data voor een brede valorisatie. Naast de diensten van de Vlaamse overheid en de betrokken gemeenten zouden nu ook de betrokken Energiehuizen toegang krijgen tot de data van de energieprestatiedatabank. Dat lijkt enerzijds logisch en wenselijk omdat het nuttige informatie kan bevatten voor het opzetten van collectieve projecten en voor de begeleiding van individuele dossiers. Het werd ook geïdentificeerd als bottleneck in eerdere grootschalige renovatieprojecten (zoals BE-REEL). Anderzijds is waakzaamheid nodig. Het is namelijk niet helemaal duidelijk in welke mate dat de 'concurrentie' verstoort tussen Energiehuizen en andere 'consultants'. Hebben ze allemaal toegang tot dezelfde gegevens?

Gelden daarvoor dezelfde voorwaarden of moeten andere spelers bv. voor die data betalen? In welke mate zijn de betrokken data open data?

Definieer beter wie de klanten zijn en wie welke gegevens mag opvragen. Artikels 20 en 22 leggen de decretale basis die het mogelijk maken voor Energiehuizen om bepaalde gegevens (aansluiting, premies, EAN-code, energieverbruik, doelgroepgegevens,...) op te vragen voor hun "klanten". Het is echter niet helemaal duidelijk vanaf wanneer iemand als klant beschouwd mag worden. Is dat na een eerste verkenningsgesprek? Na de ondertekening van een begeleidingsovereenkomst? Bij de opstart van een traject? In Artikel 17 wordt het ook mogelijk gemaakt voor uitvoerders van energiescans om informatie over de "categorie" van de afnemer te verkrijgen. Wat wordt er juist bedoeld met "categorie"? Hoever reikt die detaillering? Is die informatie nodig om bv. te kunnen wijzen op de mogelijke premies of andere specifieke beleidsinstrumenten waar de afnemer van kan genieten? En is die verbijzondering überhaupt decretaal nodig?

Zet verbetering datadoorstroming voort en zet ze in voor proactieve, structurele hulp.

Energiehuizen zouden in de toekomst tijd uitsparen en sneller toegang kunnen krijgen tot data dankzij de ontwikkeling van een nieuwe tool. Dat is op zich goed, al moet dat liefst via een maximale integratie in bestaande systemen en niet via bijkomende aparte tools. Ook OCMW's zouden in de toekomst tijd besparen omdat ze gegevens van o.a. de digitale meters zullen kunnen verkrijgen via een dataplatform en niet meer via .xls- of .csv-bestanden die tot nu doorgestuurd worden door de distributienetbeheerders. Dat is veiliger, efficiënter en minder foutgevoelig. De Memorie van Toelichting verduidelijkt ook dat een OCMW kan opteren om vroeger in de schuldcascade in te grijpen door afnemers te bereiken, die nog niet meteen risico lopen om van de energietoevoer afgesloten te worden, maar waarvan er wel indicaties zijn die wijzen op een (structurele) financiële problematiek. Vanuit deze optiek kan het OCMW bv. een lijst opvragen van afnemers die op dat moment via voorafbetaling beleverd worden. Dergelijke proactieve aanpak biedt zowel voor OCMW's als voor Energiehuizen mogelijkheden om hun doelgroepen meer gericht en structureel te helpen om hun energiekosten te drukken (en hun woonkwaliteit te verhogen), in lijn met wat recent nog in het kader van de energiecrisis bepleit werd.²³

3.2 Publieke gebouwen, nu ook met publieke energiedata

Bekijk of extra rapportageverplichtingen opwegen tegen de baten

Breng onderbouwd in kaart welke data nodig zijn voor de energietransitie. Er moet duidelijker en preciezer uitgeklaard worden welke data nodig zijn om de energietransitie te versnellen. Welke data zijn precies nodig voor het netbeheer? Welke data zijn nodig voor de opvolging en evaluatie van het energie- en klimaatbeleid? Welke data zijn nodig om de ontzorging goed te realiseren? Welke data zijn cruciaal en welke zijn *nice-to-have*, maar niet essentieel? Wat zijn kosten

²³ O.a. SERV-advies (10/10/2022). Vlaamse sleutels om de energiecrisis kort te sluiten. https://serv.be/sites/default/files/documenten/SERV_20221010_energiesleutels_ADV.pdf

voor de meting, verzameling en rapportage van bepaalde data en wat zijn de baten? Dergelijke informatie is nodig om te ruime en te enge dataverplichtingen te vermijden.

Let op met zeer ruime rapportageverplichtingen voor publieke organisaties. De kosten en baten van de voorgestelde bijkomende rapportageverplichtingen voor publieke organisaties moeten in het bijzonder nader bekeken en gemotiveerd worden. Publieke organisaties zullen in de toekomst energieverbruik en -productie van hun gebouwen via een platform beschikbaar moeten stellen. Enerzijds is meten weten en kan publiek inzicht publieke organisaties aanzetten om het beter te doen. Het kan er ook voor zorgen dat publieke of private spelers uitschieters detecteren en mee kunnen nadenken over oplossingen om hun verbruik te temperen. Anderzijds zijn er vragen bij de omvang van de extra rapportageverplichtingen en de impact op de betrokken organisaties, zeker wanneer er niet digitaal opgevolgd en gerapporteerd kan worden, zoals bv. in het geval van stookolie en pellets of waar nog geen digitale meter aanwezig is lijkt een maandelijkse rapportering administratief zwaar en in de praktijk wellicht onnauwkeurig of soms zelfs onmogelijk. Bovendien kan men zich de vraag stellen of de openbare rapportering van maandelijkse gegevens voor stookolie en pellets, maar ook van uurgegevens voor gas en kwartiergegevens voor elektriciteit een echte meerwaarde heeft ten opzichte van minder granulaire rapporteringen.

Overweeg een aanpassing van de scope en/of van sommige verplichtingen. De verplichting lijkt een zeer brede doelgroep van publieke instellingen te dekken. Onder 'publieke organisatie' worden nl. verstaan: 'de federale overheid, inclusief de parastatalen, de Vlaamse overheid, inclusief de intern en extern verzelfstandigde agentschappen, de provinciale overheden, de gemeentelijke overheden, inclusief de openbare centra voor maatschappelijk welzijn, de overheidsbedrijven, de onderwijsinstellingen en de welzijns- en gezondheidsvoorzieningen'. Onder meer scholen, ziekenhuizen, verzorgingstehuizen,... kampen vaak met een personeelstekort, hoge werkdruk en hebben doorgaans ook niet veel financiële ademruimte. Voor vele instellingen is een maandelijkse rapportering in de praktijk niet haalbaar. Het is dus niet wenselijk om ze met een dergelijke, uitvoerige rapporteringsplicht te belasten en er moet daarom overwogen worden om de rapporteringslast voor een deel van de publieke instellingen te verlichten, vrijwillig te maken of voorwaardelijk te maken (bv. via een jaarlijkse rapportering of de maandelijkse rapportering enkel op te leggen indien een geautomatiseerde digitale rapportering mogelijk is). Overigens kan men zich de vraag stellen waarom gevangenen grotendeels vrijgesteld worden van de rapportering aangezien informatie over hun energieverbruik niet meteen gevoelig is of veiligheidsproblemen lijkt op te leveren. Fundamenteel lijkt de rapporteringslast nogal zwaar ten opzichte van de maatschappelijke baten en is minstens een betere motivering van de maatregel noodzakelijk.

Zet vooral in op voorbeeldfunctie van publieke gebouwen met versnelde defossilisering. Publieke organisaties hebben een voorbeeldfunctie. Die kunnen ze ook invullen door voortrekkers te zijn wat betreft de vergroening van hun gebouwenverwarming. Veeleer dan cijfers, papieren en dataverplichtingen (cf. supra), tellen de acties op het terrein. Er moet vooral geïnvesteerd worden in het klimaatvriendelijker en fossielarmer maken van publieke gebouwen, om de publieke organisaties minder bloot te stellen aan de impact van energiekosten (cf. problemen voor veel instellingen met niet-geïndexeerde middelen tijdens de energiecrisis) en om de

energiekosten van publieke organisaties te drukken. Er moet dan ook dringend in kaart gebracht worden wat er op het terrein nodig is om dergelijke initiatieven te versnellen.

Bekijk of sancties met o.a. dwangsommen de beste manier zijn om resultaten te boeken. Is het niet mogelijk om de beide overheidsdiensten (de organisatie die onderworpen is aan de verplichting enerzijds en de handhavende instantie anderzijds) op een andere manier te laten overgaan tot concrete acties op het terrein?

3.3 Meldingsplicht installateurs thuisbatterijen

Volg ontwikkelingen van het gebouwenpark beter op

Evalueer welke data nodig zijn. Het Verzameldecreet zal de installateurs van elektriciteitsopslagfaciliteiten (in de meeste gevallen gaat het over thuisbatterijen) verplichten om, in lijn met wat geldt voor bv. fotovoltatische zonnepanelen, de geplaatste installaties maandelijks te rapporteren aan de elektriciteitsnetbeheerder. Dat moet de netbeheerder toelaten om beter te beoordelen welke stroomafnames en -opnames te verwachten zijn, waar de capaciteit van het net onder druk zou kunnen komen te staan en waar eventueel de plaatsing van digitale meters prioritair is. Het is echter onduidelijk in hoeverre de data voor thuisbatterijen de grootste meerwaarde hebben, o.a. vanuit het oogpunt van netbeheer, en of het niet nuttiger is om een beter inzicht te hebben in de aanwezigheid van andere systemen die (lokaal) impacterend kunnen zijn voor het distributienet. In ieder geval moet bij de invoering van een (bijkomende) rapporteringsplicht voorafgaand bekeken worden of de maatschappelijke meerwaarde wel opweegt tegenover de administratieve last die ze veroorzaakt voor de overheid én voor de installateurs.

Zorg voor een beter zicht op de plaatsing van verwarmingsketels en warmtepompen. Het is goed dat men verwarmingsdata van woningen beter wil opvolgen (cf. §3.4), o.a. om de emissies, de defossilisering en de hernieuwbare energieproductie van het woningpark op te volgen, om de Woningpas te voeden, om het onderhoud van ketels op te volgen, om de opmaak van EPC's te vergemakkelijken, Vanaf 1 april 2022 moeten de installateurs van stookolieketels per kwartaal aan het VEKA een lijst rapporteren met adressen van de residentiële en niet-residentiële gebouwen waarin ze gedurende het vorige kwartaal één of meer stookolieketels of ketellichamen hebben geïnstalleerd of vervangen. Deze gegevens worden opgenomen in de databank, vermeld in artikel 12.5.1.'. Voor andere ketels en warmtepompen geldt dit niet. Daardoor is de plaatsing van warmtepompen en de defossilisering moeilijker op te volgen, terwijl dat ook voor netbeheerders en voor de opvolging van defossilisering en van de hernieuwbare energiedoelen door het VEKA relevante informatie kan zijn.

Zorg voor goede rapporteringstools en vlotte datadoorstroming ter ondersteuning van het Vlaamse beleid. Installateurs moeten voor hun rapportageverplichtingen (cf. supra) kunnen beschikken over eenvoudige, gebruiksvriendelijke tools, die toelaten om zeer snel aan de verplichtingen te voldoen, waarbij er gegarandeerd wordt dat data 'only once' moeten worden overgemaakt. Het is ook belangrijk dat de verkregen informatie over o.a. thuisbatterijen gebruikt kan worden door de Vlaamse overheid (*in casu* VEKA) voor de ontwikkeling en opvolging van het

energiebeleid. Een vlotte doorstroming tussen de distributienetbeheerders en de administratie moet dus geregeld worden.

3.4 Versterkte dataverzameling rond residentiële gebouwen

Zorg voor afstemming met andere databanken. Een databank die meer gedetailleerde informatie over energie in residentiële gebouwen verzamelt, kan een belangrijke rol spelen voor de beleidsvoorbereiding en -opvolging, voor het initiëren van collectieve renovatieprojecten enz. Het is goed dat er na de uitbouw van de databank voor energiegebruik en energieproductie voor niet-residentiële gebouwen²⁴ met Art. 24 ook werk van gemaakt wordt voor residentiële gebouwen. Daarbij moet er wel aandacht gaan naar een goede afstemming tussen de nieuwe databanken en de reeds bestaande databanken van de Vlaamse overheid, van de distributienetbeheerders... Is er in dit geval voldoende rekening mee gehouden? Bestaan er inmiddels niet teveel verschillende databanken? Moeten bepaalde databanken samengevoegd of geschrapt worden? Is het de bedoeling om alle (meter)data van de distributienetbeheerders met betrekking tot energieverbruiken te linken met deze databank?

²⁴ Vermeld in artikel 12.5.1, §1 van het Energiedecreet van 8 mei 2009.